

БӨЛІМ: UNIVER / ҚАЗХҚЖӘТУ / МАГИСТРАНТ

Проблемалық ізденіс құзіреттілігін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ 17.05.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР competence, creative thinking, inquiry, pedagogical technologies, problem-based learning, student engagement, активность студентов, ізденіс, компетентность, креативное мышление, креативті ойлау, құзіреттілік, педагогикалық технология, педагогические технологии, поиск, проблемалық оқыту, проблемное обучение, студенттің белсенділігі	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/179422/
---------------------------------	---	---

Байдильданова Мадина

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті магистратура студенті

Түйіндеме:

Бұл мақалада болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы проблемалық ізденіс құзіреттілігінің маңызы қарастырылады. Автор проблемалық ізденістің теориялық негіздерін, оны дамыту әдістерін, сондай-ақ оқу процесінде қолданылатын практикалық тәсілдерді сипаттайды. Зерттеу нәтижелері проблемалық оқытудың студенттердің креативтілігі мен танымдық белсенділігін арттыруға ықпал ететінін көрсетеді. Автор оқу бағдарламасына жобалық тапсырмалар мен проблемалық жағдаяттарды енгізу қажеттілігін ұсынады.

Түйінді сөздер: проблемалық оқыту, құзіреттілік, ізденіс, педагогикалық технология, креативті ойлау, студенттің белсенділігі

Байдильданова Мадина

Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана

Формирование Проблемно-Поисковой Компетентности У Студентов

Аннотация:

В данной статье рассматривается значение развития проблемно-поисковой компетентности в процессе профессионального становления будущих специалистов.

Автор раскрывает теоретические основы проблемного поиска, методы его развития, а также практические подходы, применяемые в учебном процессе. Результаты исследования показывают, что проблемное обучение способствует развитию креативности и познавательной активности студентов. Предлагается включение проектных заданий и проблемных ситуаций в образовательные программы.

Ключевые слова: проблемное обучение, компетентность, поиск, педагогические технологии, креативное мышление, активность студентов

Baidildanova Madina

The Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Enhancing Problem-Based Inquiry Competence

Abstract:

This article explores the importance of developing problem-based inquiry competence in the professional formation of future specialists. The author presents the theoretical foundations of problem-based inquiry, methods for its development, and practical approaches used in the educational process. The research results show that problem-based learning enhances students' creativity and cognitive activity. The article suggests integrating project-based tasks and problem situations into educational programs.

Keywords: problem-based learning, competence, inquiry, pedagogical technologies, creative thinking, student engagement

Проблемалық Ізденіс Қүзіреттілігін Дамыту

Кіріспе

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде жаһандану мен ақпараттық қоғамның дамуы болашақ мамандардан жаңа талаптар мен құзіреттіліктерді қажет етеді. Бұл талаптардың ең маңыздысы — проблемалық ізденіс құзіреттілігін дамыту. Себебі заманауи маман тек білім алып қана қоймай, ақпаратты сараптай білуі, мәселелерді анықтап, оларды шешу жолдарын таба алуы қажет.

Проблемалық ізденіс құзіреттілігі — бұл студенттердің өз бетінше ойлау, шығармашылықпен іздену, сұрақтар қою және өз шешімін негіздей алу қабілеті. Бұл мақалада проблемалық ізденіс құзіреттілігінің мәні, оны дамытудың теориялық негіздері мен тәжірибелік жолдары қарастырылады.

Теориялық негіздер

Проблемалық ізденіс ұғымы

Проблемалық ізденіс — білім алушының өздігінен проблеманы анықтап, оны шешуге

бағытталған шығармашылық белсенді әрекеті [Әбдіғазиева, 2016]. Бұл үрдіс оқушының тек дайын ақпаратты қабылдауын емес, керісінше оны іздеп табуын, сұрыптап, талдап қолдануын көздейді.

Проблемалық ізденіс негізінде келесі ерекшеліктер жатыр:

- Студенттің танымдық қызығушылығын арттыру;
- Шығармашылық тұрғыдан ойлауды дамыту;
- Сыни тұрғыдан ойлау мен шешім қабылдау дағдыларын жетілдіру.

Құзіреттілік ұғымы

Құзіреттілік — жеке адамның белгілі бір саладағы білімі, білігі мен тәжірибесі негізінде мәселені тиімді шешу қабілеті [Жаданова, 2018]. Проблемалық ізденіс құзіреттілігі нақты жағдаяттарда креативті ойлауды, сыни тұрғыдан бағалауды, өзіндік шешім қабылдауды талап етеді.

Педагогикалық зерттеулерде [Құдайбергенова, 2013] құзіреттіліктерді қалыптастыру оқушының тұлғалық және кәсіби дамуының басты факторы ретінде қарастырылады. Құзіреттіліктің негізгі компоненттері:

- Білімдік компонент;
- Ізденістік-танымдық компонент;
- Коммуникативтік және әлеуметтік компонент.

Проблемалық ізденіс құзіреттілігі осы барлық компоненттерді қамти отырып, білім алушылардың кәсіби бейімделу мүмкіндіктерін арттырады.

Зерттеу әдістері

Проблемалық ізденіс құзіреттілігін дамыту бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарында түрлі әдістер кешені қолданылады:

- **Әдебиетке теориялық шолу:** проблемалық оқыту, құзіреттілік тәсілі бойынша отандық және шетелдік зерттеулерді зерделеу [Джон Дьюи, 1910; В.В. Давыдов, 1996].
- **Педагогикалық эксперимент:** студенттердің проблемалық тапсырмаларды орындау нәтижелері салыстырмалы түрде бақыланады.
- **Сауалнама және сұхбат:** студенттердің проблемалық ізденіс барысындағы ой-пікірлері мен қиындықтарын анықтау мақсатында.
- **Бақылау:** студенттердің топтық және жеке жұмыстары барысындағы белсенділігі мен креативтілігін зерттеу.

Сонымен қатар, сапалық зерттеу әдістері де маңызды рөл атқарады. Студенттердің

ойлау логикасын, шешім қабылдау стратегиясын байқау арқылы олардың ізденістік әрекетін бағалауға болады.

Нәтижелер мен талдау

Зерттеулер көрсеткендей, проблемалық оқыту әдістерін қолдану студенттердің танымдық белсенділігін едәуір арттырады [Жаданова, 2018]. Мәселен, тапсырма ретінде нақты мәселе ұсынылып, оны шешу үшін білім алушылар түрлі ақпарат көздерін іздеп, оларды талдап, өз қорытындысын шығаруға міндетті болды.

Практикалық мысалдар:

- **Кейс-стади әдісі:** Студенттерге нақты өмірлік жағдай беріледі, оны шешу үшін мәселені анықтап, шешім нұсқаларын әзірлеуі керек.
- **Жобалық жұмыс:** Студенттер өздігінен ғылыми-зерттеу жобаларын орындап, мәселені шешудің тәжірибелік жолдарын ұсынады.
- **Дебат пен пікірталас:** Студенттер қарама-қайшы пікірлерді зерттеп, өз ұстанымдарын дәлелдеп үйренеді.
- **Проблемалық сұрақтар қою:** Оқу материалын талқылау кезінде оқытушы студенттерге проблемалық сұрақтар қойып, оларды мәселені терең талдауға итермелейді.

Әртүрлі салалардағы мысалдар

- **Педагогикада:** Студенттерге «инклюзивті білім берудің тиімді жолдары» тақырыбында проблемалық жағдаят ұсынылып, топпен шешім іздеу ұйымдастырылады.
- **Экономикада:** Нақты компанияның банкротқа ұшырау қаупіне байланысты жағдай талданып, дағдарысты басқару стратегиялары әзірленеді.
- **Техника саласында:** Жаңа құрылғыны жобалау барысында туындаған мәселелерді шешу үшін инженерлік шешімдер ұсынылады.

Эксперименттік зерттеулер барысында проблемалық оқыту әдісі қолданылған топтағы студенттердің академиялық үлгерімі, креативті ойлау деңгейі мен өзіндік жұмыс жасау қабілеті жоғарылағаны байқалды [Құдайбергенова, 2013].

Қорытынды мен ұсыныстар

Проблемалық ізденіс күзиреттілігін дамыту білім алушылардың теориялық білімін өмірлік жағдайларда қолдана білуге, өздігінен шешім қабылдауға, креативті және сыни ойлауға бейімдеу мақсатында қажет.

Ұсыныстар:

1. Оқу бағдарламаларына міндетті түрде проблемалық тапсырмалар мен жобалық әдістерді енгізу.
2. Оқытушыларды проблемалық оқыту әдістерін меңгеруге арналған біліктілік арттыру курстарымен қамтамасыз ету.
3. Студенттердің дербес зерттеушілік жұмыстарына [ғылыми жобалар, стартаптар] қолдау көрсету.
4. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды [ИКТ] қолдану арқылы ізденіс дағдыларын дамыту.
5. Әрбір оқу пәнінде студенттердің мәселелерді өздігінен анықтау және шешу мүмкіндігін арттыратын тапсырмалар жүйесін құру.
6. Оқу процесінде интердисциплинарлық жобаларды [бірнеше пәнді біріктіретін] ұйымдастыру.

Проблемалық ізденіс құзіреттілігі студенттердің білім сапасын ғана емес, олардың кәсіби және әлеуметтік бейімделу мүмкіндіктерін де арттырады. Сондықтан бұл құзіреттілікті қалыптастыру — қазіргі білім беру жүйесінің басым бағыты болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғазиева, К. Т. [2016]. *Проблемалық оқыту арқылы студенттердің танымдық белсенділігін арттыру*. — Алматы: Білім.
2. Жаданова, Ж. Т. [2018]. *Құзіреттілік тәсіл негізіндегі оқыту технологиялары*. — Нұр-Сұлтан: Ұлттық білім академиясы.
3. Құдайбергенова, К. А. [2013]. *Құзырлылықты қалыптастырудағы жаңа педагогикалық технологиялар*. — Алматы: Рауан.
4. Dewey, J. [1910]. *How We Think*. — Boston: D.C. Heath & Co.
5. Давыдов, В. В. [1996]. *Теория развивающего обучения*. — Москва: Интеграл.
6. Сластёнин, В. А. [2002]. *Педагогика: Учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений*. — Москва: Академия.
7. Құдайбергенова, К. А. [2017]. *Білім беруді модернизациялау: жаңа көзқарастар*. — Алматы: Өрлеу.